

An tSlí a dToghtar an Dáil (Teach Íochtarach na Parlaiminte)

An Roinn Tithíochta, Pleanála,
Pobail agus Rialtais Áitiúil
Department of Housing, Planning,
Community and Local Government

1.	Réamhrá	3
2.	Struchtúr na Dála	3
3.	Ré na Dála	3
4.	Tráthúlacht na dtoghcháin Dála	3
5.	An Córas Toghcháin	4
6.	Cé is féidir a thoghadh?	4
7.	Cé a fhéadfaidh vótáil ag toghchán Dála?	4
8.	Iarrthóirí a ainmniú	5
9.	Postas saor in aisce d'iarrthóirí	6
10.	Gníomhairí toghcháin a cheapadh	6
11.	An vótaíocht	7
12.	Socruithe vótála	7
13.	Vótáil	8
14.	An comhaireamh	10
15.	Achainí toghcháin.....	13
16.	Corrthoghcháin.....	13
17.	Síntiúis pholaitíochta	13
18.	Caiteachas toghcháin.....	15
19.	Aisíoc caiteachais toghcháin	15
20.	An dlí a bhaineann le toghcháin	15
21.	Bileoga eolais eile	16

An tSlí a dToghtar an Dáil

(Teach Íochtarach na Parlaiminte)

1. Réamhrá

Is treoir phraiticiúil atá i gceist leis an nóta seo. Ní thugann an nóta seo léirmhíniú cinntitheach ar an dlí a bhaineann le toghcháin. Ba chóir duit na forálacha bunreachtúla agus reachtúla iomchuí i ndáil le toghcháin Dála a sheiceáil le haghaidh tuilleadh eolais (féach 20 thíos).

2. Struchtúr na Dála

Tá an Dáil (Teach Íochtarach na Parlaiminte) comhdhéanta de 166 teachta a dhéanann ionadaíocht ar 43 dailcheantar; tiocfaidh athrú air sin go dtí 158 teachta a dhéanfaidh ionadaíocht ar 40 dailcheantar sa chéad olltoghchán eile. Éilíonn an Bunreacht go mbeidh comhaltas iomlán na Dála socraithe ionas go mbeidh an meán daonra náisiúnta do gach teachta idir 20,000 agus 30,000. Éilíonn an Bunreacht freisin go mbeidh an comhréir idir an daonra agus an teachta cothrom i ngach dailcheantar, a mhéid is féidir. Ní mór na dailcheantair a athmheas uair amháin ar a laghad sa dá bhliain déag. De ghnáth déantar na dailcheantair a athmheas tar éis torthaí gach daonáirimh a fhoilsiú: reáchtáiltear daonáireamh gach cúig bliana de ghnáth. Dréachtaíonn Coimisiún neamhspleách scéim athbhreithnithe de thoghlaigh a dtugann Acht de chuid an Oireachtais (an Pharlaimint Náisiúnta) éifeacht di.

3. Ré na Dála

Is seacht mbliana uasré na Dála ach, mar a fhoráiltear faoin mBunreacht, tá téarma níos giorra de 5 bliana leagtha síos le dlí. Is féidir leis an Uachtarán an Dáil a lánscor ar chomhairle an Taoisigh (Príomh Aire) ag tráth ar bith.

4. Tráthúlacht na dtoghcháin Dála

Ní mór toghchán Dála (olltoghchán) a reáchtáil laistigh de 30 lá tar éis lánscor na Dála. Eisíonn Cléireach na Dála eascaire chuig an gceann comhairimh i ngach dailcheantar á threorú nó á treorú toghchán den líon forordaithe

comhaltaí a reáchtáil. Is é nó í an ceann comhaireamh an cláraitheoir contae nó i mBaile Átha Cliath agus i gCorcaigh is é nó í an sirriam cathrach nó contae an ceann comhairimh. Glactar leis an gCeann Comhairle (cathaoireach na Dála), go huathoibríoch sa ghnáthchúrsa gan toghchán murab amhlaidh go dtugann sé nó sí le fios nach mian leis nó léi leanúint ar aghaidh mar theachta.

Ceapann an tAire Tithíochta, Pleanála, Pobal agus Rialtais Áitiúil an lá vótaíochta nach mór a reáchtáil idir an 18^ú agus an 25^ú lá tar éis aon eascaire a eisiúint (ní bhíonn Aoine an Chéasta, Domhnaí agus Saoirí Poiblí san áireamh). Ceapann an tAire an tréimhse vótaíochta freisin a mhairfidh ar feadh 12 uair an chloig ar a laghad idir 7 a.m. agus 10.30 p.m.

5. An Córas Toghcháin

Is trí rúnballóid a chaitear vótaí ag toghchán Dála ag úsáid an chóras PR-STV (ionadaíocht chionmhar tríd an aon vóta inaistrithe). Ligeann an córas PR-STV don toghthóir a gcéad rogha agus a gcuid roghanna ina dhiaidh sin a chur in iúl ar an bpáipéar ballóide.

6. Cé is féidir a thoghadh?

Tá gach saoránach de chuid na hÉireann atá os cionn 21 bliain d'aois nach bhfuil dícháilithe faoin mBunreacht nó le dlí incháilithe a thoghadh chun na Dála. Tagraítear do chomhalta den Dáil mar Theachta Dála (TD). Tá daoine a bhfuil pianbhreith príosúnachta is faide ná 6 mhí á cur isteach acu agus daoine mímhheabhreacha dícháilithe ó thoghadh. Tá slite beatha áirithe ar neamhchomhréir le comhaltas den Dáil, mar shampla, breithiúna, oifigh sinsearach d'fhorais an Aontais Eorpaigh, státseirbhísigh, comhaltaí lánaimsire de na Fórsaí Cosanta agus Gardaí (póilíní); tá toirmeasc ar dhaoine ó bheith ina gcomhaltaí den Dáil agus slí bheatha den sórt sin a bheith acu ag an am céanna.

7. Cé a fhéadfaidh vótáil ag toghchán Dála?

Tá gach saoránach de chuid na hÉireann agus gach saoránach de chuid na Breataine a bhfuil gnáthchónaí air nó uirthi sa Stát, atá 18 mbliana d'aois nó os a chionn agus a bhfuil a ainm nó a hainm ar chlár na dtoghthóirí, i dteideal

vótála. Tiomsaíonn comhairlí cathrach, na comhairlí contae agus cathrach agus na comhairlí contae clár na dtoghthóirí gach bliain. Foilsítear dréacht-chlár na dtoghthóirí an 1^ú Samhain gach bliain agus cuirtear an clár ar fáil lena iniúchadh i leabharlanna, in oifigí poist agus i bhfoirgnimh phoiblí eile. Is féidir éilimh ar cheartúcháin a dhéanamh ar an dréacht go dtí an 25^ú Samhain. Is é nó í an cláraitheoir contae atá ina oifigeach cúirte cáilithe le dlí a bhreithníonn éilimh. Is féidir achomharc in aghaidh chinneadh cláraitheora contae a dhéanamh chuig an gCúirt Chuarda. Bíonn feidhm le clár na dtoghthóirí an 15^ú Feabhra agus bíonn feidhm leis ar feadh bliana ón dáta sin. Is féidir le daoine incháilithe nach bhfuil sa chlár iarratas a dhéanamh a bheith i bhforlíonadh don chlár, is é an dáta deiridh dó sin ná 15 lá (gan Aoine an Chéasta, Domhnaí, agus Saoirí Poiblí san áireamh) roimh an lá vótaíochta.

8. Iarrthóirí a ainmniú

Is féidir le hiarrthóirí iad féin a ainmniú nó ainmniúchán a fháil ó thoghthóir Dála don dailcheantar. Is é an dáta is deireanaí chun duine a ainmniú ná 12 meánlae an seachtú lá tar éis na heascairí a eisiúint. Is féidir le hiarrthóirí grianghraf dóibh féin a bheith ar an bpáipéar ballóide ach grianghraf a chur ar fáil lena n-ainmniúchán sa bhformáid a shonraítear. Féadfaidh iarrthóir cleamhnacht agus suaitheantas páirtí a chur san áireamh freisin. Mura bhfuil cleamhnacht pháirtí ag an iarrthóir is féidir leis nó léi é nó í féin a chur síos mar iarrthóir “neamh-pháirtí” no an spás cuí a fhágáil folamh.

Ní mór d'iarrthóirí ag toghchán Dála nach bhfuil deimhniú cleamhnachta polaitíochta ina seilbh acu, ceann amháin de na nósanna imeachta seo a leanas a chomhlíonadh roimh dheireadh an ama chun ainmniúcháin a ghlacadh:

- (i) dearbhuithe reachtúla a bheith comhlánaithe ag 30 aontaitheoir atá cláraithe mar thoghthóirí Dála sa dailcheantar iomchuí. Ní mór na haontuithe sin a bheith fianaithe ag Nótaire Poiblí, ag Coimisinéir Mionnaí, ag Feidhmeannach Síochána, ag Nótaire Poiblí, ag comhalta den Gharda Síochána nó ag oifigeach de chuid an údaráis clárúcháin (Comhairle Cathrach nó Contae),

nó

- (ii) éarlais €500 a bheith taiscthe leis an gCeann Comhairimh ag an iarrthóir, nó ag duine éigin atá ag gníomhú thar ceann an iarrthóra.

Ní mór don cheann comhairimh rialú ar bhailíocht pháipéar ainmniúcháin laistigh d'aon uair an chloig dá chur i láthair. Bíonn orthu cur i gcoinne ainm an iarrthóra murab é sin an t-ainm a thugtar de ghnáth ar an iarrthóir, má bhíonn an t-ainm míthreorach agus gur dóigh go gcuirfeadh sé daoine amú, má bhíonn an t-ainm ró-fhada nó má bhíonn tagairt pholaitiúil ann. Bíonn ar an gceann comhairimh freisin cur i gcoinne na tuairisce ar iarrthóir nuair is é a thuairim nó a tuairim go bhfuil sí mícheart, nach leor í chun an t-iarrthóir a aithint nó go bhfuil sí ró-fhada. Féadfaidh an t-iarrthóir nó an ceann comhairimh na sonraí atá ar an bpáipéar ainmniúcháin a leasú. Ní fhéadfaidh ceann comhairimh páipéar ainmniúcháin a rialú neamhbhailí ach amháin mura mbíonn sé déanta amach nó sínithe go cuí.

9. Postas saor in aisce d'iarrthóirí

Tá gach iarrthóir do thoghchán Dála i dteideal litir thoghcháin amháin a sheoladh chuig gach teaghlach sa dáilcheantar saor ó tháillí postais. Nuair a bhíonn beirt iarrthóirí nó níos mó ón bpáirtí polaitíochta céanna ag rith sa toghchán i ndáilcheantar bíonn siad teoranta do litir thoghcháin amháin faoin socrú sin. Is é an Státchiste a íocann costas na saoráide sin.

10. Gníomhairí toghcháin a cheapadh

Ní mór do gach páirtí polaitíochta a fhíordheimhníonn iarrthóireacht iarrthóra gníomhaire náisiúnta a cheapadh chun cuntas a thabhairt ar chaiteachas náisiúnta ag toghchán. Bíonn ar gach iarrthóir gníomhaire toghcháin a ceapadh chun críocha cuntas a thabhairt ar chaiteachas a thabhaíonn an t-iarrthóir ag an toghchán, nó a thabhaítear thar a cheann nó a ceann; féadfaidh an gníomhaire cabhair ghinearálta a thabhairt don iarrthóir freisin i ndáil leis an toghchán. Ní mór ceapadh an ghníomhaire toghcháin ag an iarrthóir, a bhféadfadh sé gurb é nó í an t-iarrthóir féin a cheapfaí, a dhéanamh ag tráth nach déanaí ná an lá deiridh chun ainmniúcháin a fháil agus a chun fógra a thabhairt don cheann comhairimh.

Féadfaidh iarrthóir nó a ghníomhaire nó a ghníomhaire leas-ghníomhaire (nó fo-ghníomhaire) amháin a cheapadh freisin do gach ceantar vótaíochta sa dáilcheantar chun cuidiú leis an iarrthóir sa cheantar vótaíochta agus chun gníomhú mar ionadaí do ghníomhaire toghcháin an iarrthóra sa cheantar. Ní mór don té a dhéanann an ceapachán ceapachán leas-ghníomhaire (nó fo-ghníomhaire) a chur in iúl i scríbhinn don cheann comhairimh.

11. An vótaíocht

Is iad na comhairlí cathrach, na comhairlí contae agus cathrach agus na comhairlí contae a cheapann na hionaid vótaíochta. Cuireann an ceann comhairimh ionaid vótaíochta ar fáil i ngach ionad vótaíochta. Dé ghnáth is scoileanna nó foirgnimh phoiblí a úsáidtear. Tá an ceann comhairimh freagrach as eagrú na vótaíochta, as páipéir bhallóide a phriontáil agus as comhaireamh na vótaí i ngach dáilcheantar. Caithfidh an ceann comhairimh cárta faisnéise vótaíochta a sheoladh chuig gach toghthóir á gcur ar an eolas maidir lena n-uimhir ar chlár na dtoghthóirí agus maidir leis na stáisiúin vótaíochta ar féidir leo vótáil iontu. Is cion atá ann cur isteach ar chárta vótaíochta nó úsáid a bhaint as cárta vótaíochta i stáisiún vótaíochta nuair nach bhfuil sé dírithe ar an té atá á chur i láthair. Déanann an ceann comhairimh na socruithe riachtanacha vótála freisin do na postvótálaithe agus do na vótálaithe speisialta.

Is é nó í an t-oifigeach ceannais le cúnamh ó chléireach vótaíochta a thógann an vótaíocht ag gach stáisiún vótaíochta. Féadfaidh gníomhaire pearsanaíochta, a chuidíonn le cosc a chur ar chionta toghcháin, ionadaíocht a dhéanamh do gach iarrthóir ag gach stáisiún vótaíochta.

12. Socruithe vótála

Tríd is tríd vótálann toghthóirí go pearsanta ag a stáisiún vótaíochta áitiúil.

Tá postvótáil ar fáil don Gharda Síochána (na póilíní), do na Fórsaí Cosanta agus do státseirbhísigh (agus a gcéilí) a bhíonn ceangailte le misin Éireannacha thar lear, chomh maith le toghthóirí a bhíonn ina gcónaí sa bhaile nach mbíonn ábalta vótáil ag stáisiún vótaíochta mar gheall ar thinneas

coirp nó míchumas. Féadfaidh duine a bhíonn fostaithe ag ceann comhairimh ar lá vótaíochta i ndáilcheantar eile nach é an ceann ina bhfuil siad féin cláraithe chun vótála, iarratas a dhéanamh a bheith iontráilte i bhforlónadh don liosta de phostvótálaithe.

Tá postvótáil ar fáil freisin do thoghthóirí ar dóigh go gcuirfeadh a slite beatha cosc orthu vótáil ag a stáisiún vótaíochta áitiúil (lena n-áirítear mic léinn lánaimseartha atá cláraithe sa bhaile ach atá ina gcónaí in áit éigin eile agus iad ag freastal ar fhoras oideachais sa Stát). Faoin socrú sin, seoltar páipéar ballóide tríd an bpost chuig toghthóirí sa bhaile agus bíonn orthu socrú a dhéanamh Garda a bheith mar fhinné ar a ndearbhú céannachta sula marcálfar an páipéar ballóide agus é a sheoladh ar ais tríd an bpost chuig an ceann comhairimh.

Tá vótáil speisialta ar fáil do thoghthóirí a bhfuil cónaí orthu in ospidéal, i dteach altranais, nó in bhforas den sórt sin, agus nach bhfuil ábalta vótáil ag stáisiún vótaíochta mar gheall ar thinneas coirp nó míchumas. Tugtar an páipéar ballóide chucu san fhoras agus vótálann siad i láthair oifigigh cheannais speisialta i dteannta Garda.

Is féidir toghthóirí atá faoi mhíchumas fisiciúil agus a bhfuil deacracht acu rochtain a fháil ar a n-ionad vótaíochta áitiúil, a údarú vótáil ag stáisiún vótaíochta a bhfuil rochtain níos fearr air sa dáilcheantar.

13. Vótáil

Déanann an toghthóir iarratas ar pháipéar ballóide sa stáisiún vótaíochta, lá na vótaíochta, trína ainm agus a sheoladh nó trína hainm agus a seoladh a lua. B'fhéidir go mbeadh ar an toghthóir cruthúnas céannachta a chur ar fáil agus, má mhainníonn sé nó sí sin a dhéanamh ní bheidh cead aige nó aici vóta a chaitheamh.

Glactar leis na cáipéisí seo a leanas chun críocha céannachta:

- pas;

- ceadúnas tiomána;
- cárta céannachta fostaí le grianghraf;
- cárta céannachta mic léinn le grianghraf, arna eisiúint ag foras oideachais;
- cáipéis taistil le grianghraf agus ainm;
- leabhar Coigiltis, leabhar Bainc nó leabhar Chomhar Creidmheasa ina bhfuil an seoladh sa dáilcheantar luaite nó sa toghlimistéar áitiúil;
- Cárta Seirbhísí Poiblí;

NÓ

Na nithe seo a leanas chomh maith le cáipéis bhreise a léiríonn seoladh an tsealbhóra sa dáilcheantar nó sa toghlimistéar áitiúil-

- seicleabhar;
- seic-chárta;
- cárta creidmheasa;
- teastas breithe;
- teastas pósta.

I gcás gur deimhin leis an oifigeach ceannais céannacht an toghthóra, stampáiltear an páipéar ballóide le marc oifigiúil agus tugtar don toghthóir é.

Caitheann an toghthóir vóta go rúnda i mboth vótála. Bíonn ainmneacha na n-iarrthóirí le feiceáil in ord aibítre ar an bpáipéar ballóide, chomh maith le grianghraf díobh, cleamhnacht pholaitíochta agus suaitheantas páirtí más ann dóibh. Léiríonn an vótálaí ord a rogha trí 1 a scríobh trasna ó ainm an chéad rogha, 2 trasna ó ainm an dara rogha, 3 trasna ó ainm an tríú rogha agus mar sin de. Ar an tslí sin tugann an vótálaí treoir don cheann comhairimh an vóta a aistriú chuig iarrthóir an dara rogha má bhíonn an chéad rogha tofa, nó curtha as an iomaíocht. Má tharlaíonn an rud céanna leis an iarrthóir a bhíonn mar an dara rogha, is féidir an vóta a aistriú chuig an tríú rogha agus mar sin de. Filleann an vótálaí an páipéar ballóide ionas nach bhfeicfear an vóta a

caitheadh agus cuireann sé nó sí i mbosca ballóide séalaithe é. Ní féidir le duine vótáil ach aon uair amháin sa toghchán.

Is féidir le daoine le lagú amhairc, daoine atá faoi mhíchumas fisiciúil nó daoine le deacrachtaí lithearthachta cúnamh a fháil ón oifigeach ceannais nó ó chara.

Is féidir leis an oifigeach ceannais a ordú duine atá faoi amhras maidir le cion toghcháin a dhéanamh, a ghabháil.

14. An comhaireamh

Socruithe comhairimh:

Tugtar na boscaí ballóide ar fad chuig lárionad comhairimh do gach dáilcheantar. Tá cead ag gníomhairí na n-iarrthóirí freastal ar an ionad comhairimh chun an próiseas comhairimh a mhaoirsiú. Sula dtosaíonn comhaireamh na vótaí, osclaítear na clúdaigh litreach a bhfuil na páipéir bhallóide na bpostvótálaithe agus na vótálaithe speisialta i láthair ghníomhairí na n-iarrthóirí agus cuirtear na páipéir bhallóide sin in éineacht le páipéir bhallóide eile an dáilcheantair.

Cuirtear tús leis an gcomhaireamh ag 9 a.m. an lá i ndiaidh an lá vótaíochta. Osclaítear gach bosca ballóide agus seiceáiltear líon na bpáipéar ballóide i gcomparáid le tuairisceán a chuireann gach oifigeach ceannais ar fáil. Ansin measctar le chéile go maith iad agus sórtáiltear iad de réir na vótaí chéad rogha a thairfeadtar do gach iarrthóir agus ní ghlactar le páipéir neamhbhailí.

Cuóta:

Is éard atá sa chuóta ná an méid is lú vótaí atá riachtanach lena chinntiú go dtoghfar iarrthóir. Déantar amach an cuóta trí líon iomlán na bpáipéar ballóide bailí a roinnt ar líon na suíochán a bhíonn le líonadh móide suíochán amháin eile agus a haon chur leis an toradh. Dá bhrí sin, dá mba rud é go mbeadh 40,000 páipéar bailí ann agus ceithre suíochán le líonadh, is 8,001 a bheadh mar chuóta, i.e. $8,000+1$. Feictear leis an sampla sin nach bhféadfadh ach ceathrar iarrthóir (an líon le toghadh) an cuóta a bhaint amach.

Farasbarr a aistriú:

Ag deireadh an chéad chomhairimh meastar aon iarrthóir má mbíonn líon na vótaí a fhaigheann siad comhionann leis an gcuóta, nó níos airde na an cuóta, a bheith tofa. Má fhaigheann iarrthóir níos mó vótaí ná an cuóta, aistrítear an farasbarr vótaí go comhréireach chuig na hiarrthóirí a bhíonn fágtha ar an tslí seo a leanas. Más vótaí céad rogha ar fad iad vótaí an iarrthóra, cuirtear a chuid nó a cuid páipéir bhallóide i mbeartáin faoi leith de réir an chéad rogha eile a bhíonn iontu. Déantar beartán eile de na páipéir neamh-inaistrithe (páipéir nach mbíonn rogha eile éifeachtach léirithe orthu). Más ionann an farasbarr agus líon na vótaí inaistrithe, nó má bhíonn sé níos mó, faigheann gach iarrthóir a bhíonn fágtha na vótaí ar fad ón mbeartán cuí de pháipéir inaistrithe. Má bhíonn an farasbarr níos lú ná líon na bpáipéar inaistrithe, faigheann gach iarrthóir a bhíonn fágtha líon vótaí ón mbeartán cuí de pháipéir inaistrithe a ríomhtar mar seo a leanas:-

Farasbarr x líon na bpáipéar sa bheartán

Líon iomlán na bpáipéar inaistrithe

Má thagann an farasbarr as páipéir aistrithe, ní scrúdaítear ach na páipéir sa bheartán is déanaí a aistríodh chuig an iarrthóir sin agus déileáiltear leis an mbeartán sin ar an dóigh chéanna le farasbarr comhdhéanta de vótaí céad rogha. Má fhaigheann 2 iarrthóir nó níos mó, líon níos mó vótaí ná an cuóta, dáiltear an farasbarr is mó ar dtús.

Iarrthóir a chur as an iomaíocht:

Mura mbíonn farasbarr ag iarrthóir ar bith nó murar leor an farasbarr chun duine de na hiarrthóirí a bhíonn fágtha a thoghadh nó fiú chun tionchar ábhartha a bheith aige ar dul chun cinn an chomhairimh, cuirtear an t-iarrthóir a mbíonn an líon is lú vótaí aige nó aici as an iomaíocht agus aistrítear a pháipéir nó a páipéir chuig na hiarrthóirí a bhíonn fágtha de réir an chéad rogha eile a léirítear iontu. Má léirítear gur iarrthóir atá tofa nó curtha as an iomaíocht cheana féin an dara rogha ar pháipéar ballóide, téann an vóta ar aghaidh chuig an tríú rogha agus mar sin de.

An Comhaireamh a thabhairt chun críche:

Leantar leis an gComhaireamh go dtí go líontar na suíocháin ar fad. Más ionann líon na suíochán a bhíonn fós le líonadh agus líon na n-iarrthóirí a bhíonn fós san iomaíocht fógraítear go bhfuil na hiarrthóirí sin a bhíonn fágtha tofa gan an cuóta a bheith bainte amach acu.

Athchomhaireamh:

Féadfaidh ceann comhairimh na páipéir ar fad nó cuid díobh a athchomhaireamh ag tráth ar bith de chomhaireamh. Tá iarrthóir nó gníomhaire toghcháin iarrthóra i dteideal athchomhaireamh a iarraidh ar na páipéir ar déileáladh leo i gcomhaireamh ar leith, nó athchomhaireamh iomlán amháin a iarraidh ar na beartáin de pháipéir bhallóide ar fad. Nuair a bhítear ag athchomhaireamh, ní fhéadfar cur as d'ord na bpáipéar. I gcás go dtagann earráid shuntasach chun solais, caithfear na páipéir a chomhaireamh ón bpointe ar tharla an earráid sin ann.

Torthaí

Nuair a bhíonn an comhaireamh críochnaithe, fógraíonn an ceann comhairimh torthaí an toghcháin agus formhuiníonn sé nó sí ainmneacha na dteachtaí tofa ar an eascaire a d'eisigh Cléireach na Dála dó nó di agus seolann sé nó sí an t-eascaire ar ais chuig Cléireach na Dála.

15. Achainí toghcháin

Is féidir le duine ar bith atá cláraithe nó atá i dteideal a bheith cláraithe ina thoghthóir nó ina toghthóir Dála i ndáilcheantar torthaí an toghcháin a cheistiú trí achainí san Ard-Chúirt. Ní mór an achainí a thíolacadh de réir alt 132 den Acht Toghcháin, 1992. Bíonn ar an Ard-Chúirt, ag triail achainí toghcháin, toradh ceart an toghcháin a chinneadh agus chun na críche sin, d'fhéadfadh sí a ordú na vótaí a athchomhaireamh. D'fhéadfadh an Chúirt an toghchán nó cuid den toghchán sa dáilcheantar a fhógairt neamhbhailí, agus, sa chás sin, reáchtálfar toghchán nua chun an suíochán folamh nó na suíocháin folamha a líonadh. Is cinneadh críochnaitheach é cinneadh na hArd-Cúirte faoi réir achomhairc chuig an gCúirt Uachtarach ar cheist dlí agus sin amháin.

16. Corrthoghcháin

Líontar corrfhólúntais i gcomhaltas na Dála trí chorrthoghcháin a reáchtáil. Eisíonn Cléireach na Dála, ar ordú na Dála, eascaire chuig ceann comhairimh an dáilcheantair lena mbaineann ag treorú corrthoghchán a reáchtáil chun an folúntas a líonadh. Is ionann an nós imeachta ag corrthoghchán agus nós imeachta ag olltoghchán.

17. Síntiúis pholaitíochta

Déantar glacadh le síntiúis pholaitíochta a rialú le dlí. Ní fhéadfaidh ionadaithe poiblí tofa ná iarrthóirí lena dtoghadh glacadh le síntiús ó dhuine ina aon bhliain áirithe más mó ná €1,000 an síntiús sin. I gcás páirtí polaitíochta nó grúpa feachtais “tríú páirtí”, is é atá i suim uasta an tsíntiúis a bhféadfar glacadh leis ná €2,500.

Toirmisctear glacadh le síntiús ó dhuine nach saoránach Éireannach é nó í agus a bhfuil cónaí air nó uirthi thar lear.

Ní mór ‘síntiúsóir corparáideach’ ar mian leis síntiús níos mó ná €200 a thabhairt d'iarrthóir, d'ionadaí tofa, do pháirtí polaitíochta nó do ghrúpa feachtais tríú páirtí a bheith cláraithe leis an gCoimisiún um Chaighdeán in Oifigí Poiblí. Maidir le síntiús atá níos mó ná an méid sin agus a fhaightear ó shíntiúsóir corparáideach, ní mór ráiteas a bheith in éineacht leis á rá gur cheadaigh comhaltaí, scairshealbhóirí nó iontaobhaithe an chomhlachta is síntiúsóir an síntiús. Is é atá sa tsuim uasta a

bhféadfar glacadh léi ó 'síntiúsóir corparáideach' nach bhfuil cláraithe ná €200. Is é atá sa mhíniú ar shíntiúsóir corparáideach ná (i) comhlacht corpraithe; (ii) comhlacht neamhchorpraithe daoine, nó (iii) iontaobhas.

Is é atá sa tsuim uasta a bhféadfar glacadh léi mar shíntiús airgid thirim sa bhliain chéanna ná €200.

Tá sé de cheangal ar iarrthóir nach n-éiríonn leis nó léi i dtoghchán Dála ráiteas a thabhairt don Choimisiún um Chaighdeán in Oifigí Poiblí laistigh de 56 lá ón lá vótaíochta sa toghchán á léiriú an bhfuair siad aon síntiús os cionn €600 le haghaidh an toghcháin agus sonraí á dtabhairt ann i dtaobh aon síntiús den sórt sin agus i dtaobh na ndaoine a thug iad. Ní mór faisnéis faoi na nithe seo a leanas a bheith ann sa ráiteas freisin: an dáta a bhfuarthas an síntiús; faisnéis i dtaobh ar iarradh an síntiús ar an síntiúsóir agus, má iarradh, ainm an duine a d'iarr an síntiús agus faisnéis i dtaobh ar eisíodh admháil i leith an tsíntiúis chuig an síntiúsóir agus, má eisíodh, an dáta ar eisíodh an admháil agus ainm an duine a d'eisigh an admháil.

Mar an gcéanna, tá sé de cheangal ar gach comhalta den Dáil ráiteas a thabhairt don Choimisiún um Chaighdeán in Oifigí Poiblí, faoin 31 Eanáir gach bliain, á léiriú an bhfuarthas aon síntiús os cionn €600 agus ní mór dóibh an fhaisnéis chéanna i leith na síntiús sin a chur ar fáil agus a chuireann iarrthóir ar fáil.

De bhreis air sin, tá sé de cheangal ar gach páirtí polaitíochta ráiteas a thabhairt don Choimisiún um Chaighdeán in Oifigí Poiblí, faoin 31 Márta gach bliain, á léiriú an bhfuair sé aon síntiús os cionn €1,500 agus sonraí á dtabhairt ann i dtaobh aon síntiús den sórt sin agus i dtaobh na ndaoine a thug iad. Mar an gcéanna le cás iarrthóirí agus comhaltaí de Dháil Éireann, ní mór faisnéis mhionsonraithe eile faoi na síntiús sin a bheith ann sa ráiteas.

Ní mór do gach ionadaí poiblí, do gach iarrthóir nach n-éiríonn leis nó léi i dtoghchán agus do gach tríú páirtí a fhaigheann síntiús os cionn €100 in aon bhliain áirithe chun críoch polaitíochta cuntas síntiús a oscailt agus is ceart na síntiús go léir sa bhliain tar éis oscailt an chuntais a thaifeadadh ann. Maidir le ráitis bhliantúla agus ráitis iarthoghcháin, ní mór ráiteas ón bhforas airgeadais lena mbaineann a bheith in

éineacht leo á shonrú cad iad na hidirbhearta a rinneadh i ndáil leis an gcuntas, mar aon le deimhniú á rá go ndearnadh na síntiúis go léir a thaisceadh sa chuntas agus gur úsáideadh iad chun críoch polaitíochta.

18. Caiteachas toghcháin

Tá an méid caiteachais a fhéadfaidh iarrthóirí agus páirtithe polaitíochta a thabhtú i dtoghcháin Dála freisin faoi rialú dlí. Is iad na teorainneacha ná €30,150.00 do dháilcheantar 3 shuíochán; €37,650.00 do dháilcheantar 4 shuíochán; agus €45,200.00 do dháilcheantar 5 shuíochán.

Oibríonn rialú caiteachais trí chóras gníomhairí (féach 10 thuas). Bíonn ar ghníomhaire náisiúnta gach páirtí polaitíochta agus ar ghníomhaire toghcháin gach iarrthóra ráiteas, i scríbhinn, de na speansais ar fad a tabhaíodh i ndáil leis an toghchán a thabhairt don Choimisiún um Chaighdeán in Oifigí Poiblí laistigh de 56 lá den lá vótaíochta sa toghchán. Cuirtear cóip de gach ráiteas a cuireadh chuig an gCoimisiún um Chaighdeán in Oifigí Poiblí faoi bhráid gach Tí den Oireachtas.

19. Aisíoc caiteachais toghcháin

Aisíoctar ón Státchiste, caiteachais toghcháin suas go dtí uasmhéid de €8,700.00 –

- le hiarrthóir a thoghtar in olltoghchán nó i gcorrthoghchán,
- le hiarrthóir nach n-éiríonn leis nó léi a bheith tofa in olltoghchán ach gur mó an líon uasta vótaí a bheidh creidiúnaithe dó nó di ná aon cheathrú den chuóta riachtanach do thoghadh.
- le hiarrthóir nach n-éiríonn leis nó léi a bheith tofa i gcorrthoghchán ach gur mó an líon uasta vótaí a bheidh creidiúnaithe dó nó di ná aon cheathrú den chuóta a bheadh ann dá mba rud é gur olltoghchán a bhí sa chorrthoghchán.

20. An dlí a bhaineann le toghcháin

Tá an dlí a bhaineann le teachtaí Dála a thoghadh in:

- Airteagal 16 de Bhunreacht na hÉireann
- An tAcht Toghcháin, 1992
- An tAcht Toghcháin (Leasú), 1996
- An tAcht Toghcháin, 1997
- An tAcht Toghcháin (Leasú), 1998
- An tAcht Toghcháin (Leasú), 2001
- An tAcht Toghcháin (Leasú), 2002
- An tAcht Toghcháin (Leasú), 2005
- An tAcht Toghcháin (Leasú) 2006
- An tAcht Toghcháin (Leasú) 2007
- An tAcht Toghcháin (Leasú) 2009
- An tAcht Toghcháin (Leasú) 2011
- An tAcht Toghcháin (Leasú) (Maoiniú Polaitíochta) 2012
- An tAcht Toghcháin (Leasú) (Togcheantair) 2013
- An tAcht um Thoghchán, Rialtas Áitiúil agus Pleanáil agus Forbairt 2013
- An tAcht Toghcháin (Leasú) 2014
- An tAcht Toghcháin (Leasú) 2015

Is féidir na foilseacháin sin a fháil ón Foilseacháin Rialtais, 52 Faiche Stiabhna, Baile Átha Cliath 2 nó féachaint orthu ar líne ag www.irishstatutebook.ie

21. Bileoga eolais eile

Seo a leanas bileoga eile sa tsraith seo atá ar fáil ar láithreán gréasáin na Roinne www.housing.gov.ie :

- An Reifreann in Éirinn
- An tSlí a dToghtar an tUachtarán
- An tSlí a dToghtar an Seanad
- Parlaimint na hEorpa: An tSlí a dToghtar Ionadaithe na hÉireann
- A tSlí a dToghtar Comhaltaí na nÚdarás Áitiúil
- Clár na dTogthóirí
- Eolas do Vótálaithe faoi Mhíchumas

AN ROINN TITHÍOCHTA, PLEANÁLA, POBAL AGUS RIALTAIS ÁITIÚIL
Deireadh Fómhair 2016